

Страхування інвестицій в Україні: Розширення можливостей. Підсумки дослідження

автори: д-р Ханс Янус, Гаррі Полушкін та Роберт Кірхнер

АНАЛІТИЧНИЙ БРИФІНГ

УКРАЇНА

Зміст

1. Вступ
2. Доступні варіанти
  1. Національні варіанти
  2. Глобальні та багатосторонні варіанти: Державні та приватні
  3. Двосторонні варіанти
3. Особливості страхування інвестицій для України під час/після війни
  1. Страхування державних інвестицій
  2. Страхування приватних інвестицій
  3. Державно-приватне партнерство
4. Висновок

1. Вступ

Стимули

- » Страхування інвестицій є добре відомим інструментом заохочення та захисту інвестицій, але воно **обмежується покриттям суто політичних ризиків**.
- » Під час війни та післявоєнної відбудови Україна потребуватиме **приватних інвестицій**, щоб знайти шлях до **сталого економічного зростання** та зеленого розвитку.
- » При цьому важливими як для України, так і для країн-партнерів є два аспекти:
  1. **Амбітна програма реформ у сфері верховенства права**, яка має йти пліч-о-пліч зі вступом до ЄС.
  2. **Зовнішні безпекові ризики** не будуть повністю вирішені навіть після закінчення війни.
- » Інвестиції будуть залежати **як від реформ, так і від наявних схем страхування**, що відповідатимуть новому середовищу ризиків.
- » Масштаби економічних та інфраструктурних руйнувань з боку Росії, починаючи з 24 лютого 2022 року, свідчать про нагальну потребу **у розширенні існуючих та розробці нових схем страхування**.

Мета цього аналітичного брифінгу

- » Цей аналітичний брифінг підсумовує результати [Аналітичної Записки 06/2022](#).
- » Обговорюються варіанти розширення страхування інвестицій та пропозиції щодо нових підходів.

2. Доступні варіанти

- » Чистий комерційний ризик є типовим підприємницьким ризиком, який не може бути прийнятий на страхування.
- » Однак, різні державні установи також пропонують покриття страхування **політичних ризиків** для інвестицій, наприклад, такі як:
  - Експортно-кредитні агентства
  - Експортно-імпортні банки
  - Інші національні хендлінгові агенти
  - Багатосторонні установи.
- » Крім того, за останні кілька років на цей ринок вийшли приватні страховики

2.1. Національні варіанти

- » У різних країнах розглядалися пропозиції щодо страхування інвестицій від внутрішньополітичних ризиків, але єдина така система існує і діє лише в Ірані.
- » Таку концепцію страхування можна було б охарактеризувати як страхування від "самого себе".
- » Основною проблемою будь-якого виду такого страхування є відсутність довіри інвесторів до схем, контрольованих приймаючою країною.
- » Експортно-кредитне агентство України має право покривати лише інвестиції за межами України.
  - Не має мандату на охоплення інвестицій всередині України
  - Обмежений у своїй діяльності через низький рівень капіталу та погіршення суверенного рейтингу України
- **В Україні, в умовах існуючих фіскальних та бюджетних обмежень у воєнний час, будь-який внутрішній фінансовий захист іноземних інвестицій є неможливим.**

2.2. Глобальні та багатосторонні варіанти: Державні установи

- » Єдиним можливим джерелом страхування інвестицій під час війни і, що більш реально, в період відбудови є іноземна підтримка у вигляді страхування інвестицій.
- » Однак є сумніви, чи відповідають існуючі продукти тим викликам, які стоять перед Україною.
- » Багатосторонні установи, такі як **Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ)**, що є частиною Групи Світового банку, або Африканське агентство зі страхування торгівлі (АТІ), скористалися зростаючим попитом в останні роки.

Продукти, які пропонує БАГІ

<ul style="list-style-type: none"> • Порушення умов договору, • Неконвертованість валюти та обмеження на перекази, • Експропріація, • Війна та громадянські заворушення • Невиконання фінансових зобов'язань <p>➤ Подібно до європейських країн.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Продукти можуть бути підібрані індивідуально <p>або</p> <ul style="list-style-type: none"> • Одним пакетом <p>➤ Більш гнучка, більш орієнтована на інвесторів, ніж європейські країни.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Пошкодження або знищення активів є частиною страхування від війни та громадянських заворушень • А також саботаж.	<ul style="list-style-type: none"> • Покриття може включати в себе перерву в роботі.	<ul style="list-style-type: none"> • Особлива увага приділяється МСП, включаючи тісну співпрацю з місцевими та міжнародними банками.
---	--	--	---	---

Джерело: власна ілюстрація

- » АТІ дотримується тієї ж стратегії, але зосереджується виключно на африканських країнах.

2.2. Глобальні та багатосторонні варіанти: Приватні установи

» Спеціалізовані приватні страховики, особливо з англосаксонської правової системи, за останні роки розширили свої пропозиції зі страхування політичних ризиків.

Характеристика приватного страхування

Зазвичай вони покривають ті ж ризики, що й офіційні надавачі інвестиційних гарантій.	Їх підхід до проведення андеррайтингу є більш гнучким та більш вибіркоvim.	Зростаюча роль йде пліч-о-пліч зі зростаючою роллю брокерів у цій сфері та зростаючим апетитом до ризику з боку світових перестраховиків.	Моделі їх покриття індивідуально підлаштовуються під конкретний випадок для тих самих ризиків, які також покриваються державними інвестиційними гарантіями.
---	---	---	---

Джерело: власна ілюстрація

- » Приватні страховики **майна, перерв у виробництві, транспортних ризиків** тощо розглядають ризики збитків, спричинених війною, як ризики, що **не піддаються обчисленню, є неконтрольованими, а отже, потенційно занадто великими для страхування.**
- » Частковий виняток існує лише в **морському та авіаційному** страхуванні.
- » На основі домовленостей, досягнутих на Лондонському страховому ринку в 1930-х роках, до сьогодні збитки, прямо чи опосередковано спричинені воєнними діями, виключені з покриття в усіх відповідних продуктах страхової індустрії.
- **Багатосторонні та приватні інституції пропонують більш гнучкі та селективні схеми страхування інвестицій, ніж європейські країни на двосторонній основі**
- **Проте, ризики збитків, спричинених війною, не покриваються**

2.3. Двосторонні варіанти

- » Більшість постачальників послуг зі страхування інвестицій вимагають наявності двосторонніх інвестиційних угод про захист інвестицій (ДІУ) або еквівалентного захисту з боку національної правової системи.
- » Україна має широку мережу чинних двосторонніх угод (близько 65) та ще декілька підписаних, але ще не ратифікованих.
- » Ці договори представляють всі релевантні для України країни-інвестори.
- » До "подій збитку" зазвичай:
  - Включають: експропріацію, війну та громадянські заворушення, ризик платіжного ембарго або мораторію, ризик конвертації та переказу валюти, а також ризик порушення контракту, але зазвичай
  - Виключають: перерву у виробництві або часткові втрати.
- » Термін дії, як правило, становить до 15 років, і на додаток до плати за обслуговування необхідно сплачувати щорічну премію, яка, як правило, виражається у вигляді річного відсотка від інвестованої та покритої суми.
- **Україна має 65 двосторонніх інвестиційних угод для покриття страхування політичних ризикі**
- **Однак, як правило, не покриваються перерви у виробництві або часткові збитки**

2.3. Двосторонні варіанти: Страхування державних інвестицій у Німеччині (1/2)

- » Така угода існує не між Україною та ЄС, а між Україною та Німеччиною.
- » До тих пір, поки ЄС не скористається своєю компетенцією щодо проведення переговорів та укладення ДІУ, існуючі ДІУ держав-членів вважаються підставою та залишаються чинними.
- » Федеральний уряд Німеччини доручив РwC в якості агента з управління системою страхування державних інвестицій в Німеччині.
- » РwC адмініструє весь інструмент, починаючи з прийому заявок, оцінки ризиків і закінчуючи пропозиціями щодо прийняття рішень та управління претензіями, якщо це необхідно.
- » Остаточне рішення щодо покриття приймається Міжвідомчим комітетом (МВК), до складу якого входять чотири міністерства:
  1. Міністерство економіки та клімату
  2. Міністерство фінансів
  3. Міністерство закордонних справ
  4. Міністерство економічного співробітництва
- У прийнятті рішень також беруть участь експерти великих корпорацій та галузевих асоціацій, а також представники РwC, але без права голосу.

2.3. Двосторонні варіанти: Страхування державних інвестицій у Німеччині (2/2)

Особливості страхування державних інвестицій у Німеччині

Тривалість	<ul style="list-style-type: none"> Гарантія до 15 років.
Покриття, до 100%	<ul style="list-style-type: none"> Участь у капіталі, Інвестиційні кредити, Участь через холдингові компанії, Цільовий капітал, права, що кваліфікуються як активи,, Інші доходи можуть бути включені: дивіденди, відсотки від капітальних інвестицій або субординованих позик інвестиційного типу.
Оплата за послуги	<ul style="list-style-type: none"> Заявки на суму до 5 млн. євро (покриття капіталу та доходів) є безкоштовними. За перевищення суми стягується комісія за обслуговування в розмірі 0,05%, але не більше 10 000 євро.
Премія	<ul style="list-style-type: none"> Премія річна: 0,5% від максимальної гарантійної суми для покриття капіталу (інвестованого капіталу).

Джерело: власна ілюстрація

» У разі включення доходу (дивідендів, відсотків) нараховується річна премія, яка базується на доході, покритому на початок гарантійного року, і відповідає такому ж відсотку, як і для покриття капіталу.

- » Вже кілька років, починаючи з 2017 року, не надається жодного покриття німецьким інвестиціям в Україні.
- » У зв'язку з попередніми тимчасовими обмеженнями на перекази в Україні, доходи, такі як дивіденди та процентні платежі, не покривалися, таким чином, суттєва причина збитків "ризик конвертації та переказу" була виключена.
- » Це зробило офіційні німецькі інвестиційні гарантії для України непривабливими для інвесторів.
- » Експозиція 400 млн євро в Україні: Топ-10 країн за інвестиційними гарантіями для Німеччини, але позиція німецьких ПІІ в Україні склала 3 млрд доларів США у 2021 році
- **Існує укладена двостороння інвестиційна угода між Німеччиною та Україною, але в майбутньому можливе її розширення**

3. Особливості страхування інвестицій в Україні під час/після війни (1/2)

- » Опитування іноземних інвесторів в Україні UkraineInvest:
  - високий інтерес до страхування інвестицій навіть в умовах війни,
  - 95% респондентів бажають застрахувати свої активи також і фізично.
- » Страхування на випадок війни є дуже рідкісним продуктом, в основному поширеним у морському та авіаційному страхуванні.
- » Сприяння інвестиціям зменшить потребу в державних інвестиціях, що фінансуються за рахунок офіційної фінансової допомоги країн-партнерів, і, таким чином, обмежить ефект заміщення державних видатків.
- » В умовах воєнних дій в Україні для інвесторів **виникають ризики експропріації, платіжного ембарго або мораторію, конвертації валюти та переказу капіталу.**
- » Так само як і інші галузеві ризики, які майже не покриваються існуючими схемами страхування у воєнний час

Військові ризики зазвичай виключаються з покриття

Ризик	Приклади
Страхування майна	<ul style="list-style-type: none"> • Будівлі • Заводи • Технічне обладнання
Транспортне страхування	<ul style="list-style-type: none"> • Транспортні засоби

	<ul style="list-style-type: none"> • Перевезення вантажів
Перерва у веденні бізнесу	Перебої в роботі через: <ul style="list-style-type: none"> • Відсутність електроенергії • Відсутність каналів зв'язку

Джерело: власна ілюстрація

3. Особливості страхування інвестицій в Україні під час/після війни (2/2)

Страховою "причиною збитку" вважається тільки "повна втрата" або "квазі-повна втрата"

Аналогічне формулювання у двосторонніх схемах

Аналогічне формулювання в "Операційні політики" БАГІ

» Причини:

- Системна та суттєва різниця між інвестиційними гарантіями та майновим страхуванням.
- інвестиційні гарантії захищають інвестиції як такі, значно меншою мірою - окремі активи.

» Приватні страховики, які покривають ці сектори, не покривають збитки, спричинені війною, оскільки вважають їх такими, що не підлягають оцінці.

» Однак, збитки цих трьох секторів оцінюються у 79% від загальних збитків інфраструктури, зафіксованих в Україні, які оцінюються у 121 млрд. дол.

➤ Існує величезна прогалина у захисті фізичних активів від пошкодження або знищення внаслідок війни.

3.1. Страхування державних інвестицій

» Мета збільшення залучення інвестицій в Україну може бути досягнута за допомогою декількох заходів з розширення державних двосторонніх та багатосторонніх схем, які можуть бути наступними:

Розширення Розширення переліку ризиків	Прискорення Прискорення прийняття рішення	Пільгові умови Пільгові умови для заздалегідь визначених регіонів	Координація Координація з партнерами з ЄС та в рамках Міжнародного союзу страховиків кредитів та інвестицій (Бернського союзу)	Об'єднання ризиків Об'єднання ризиків між окремими країнами-членами ЄС або на рівні ЄС	Маркетингові заходи <ul style="list-style-type: none"> • Потужні політичні сигнали • E.g. Introduction of high coverage amounts
--	---	---	--	--	--

➤ Варто розглянути варіанти розширення страхування державних інвестицій, щоб відповідати викликам, які стоять перед Україною

3.2. Страхування приватних інвестицій

» Розширення страхування активів та майна приватними страховиками також може сприяти вирішенню проблем, з якими стикається Україна, наприклад:

Відмова від пункту про виключення воєнних ризиків	Покриття всіх ризиків Особлива увага до малого та середнього бізнесу	Зниження страхового внеску Наприклад, з державною підтримкою	Обмеження збитків Наприклад, з державним покриттям XL (див. Extremus AG)
--	---	--	--

➤ Розширення можливостей страхування державних та приватних інвестицій може стати першим важливим кроком для залучення інвестицій, незважаючи на збитки від війни

3.3 Державно-приватне партнерство (1/2)

- » Ні державні, ні приватні страхові поліси не забезпечують задовільного захисту від фізичних збитків, спричинених воєнними діями.
- » Однак, можливі варіанти співпраці у формі державно-приватного партнерства (ДПП).
- » Практичний досвід існує лише в схемах страхування від тероризму (Extremus AG)

Страхування від тероризму: Приклад державно-приватного партнерства

- •Приватні страховики вважали тероризм занадто великим і таким, що не піддається розрахунку за допомогою своїх моделей оцінки ризиків.
- •У Німеччині було досягнуто домовленості між приватним страховим сектором та урядом після подій 11 вересня 2002 року.
- •Страховики погодилися скасувати положення про виключення терористичного ризику зі своїх полісів страхування майнових ризиків/перерви у виробництві.
- •Створено спеціалізовану страхову компанію для страхування екстремальних ризиків - Extremus Versicherungs-AG.
- •Extremus не покриває терористичні ризики на суму менше 25 млн. євро - таке страхове покриття має надаватися першим приватним страховиком - і приймає на себе ризики на загальну суму близько 2,5 млрд. євро.

→ У випадку ще більших збитків Extremus може отримати державну гарантію на суму близько 6,5 млрд. євро. Покриття Extremus надається лише на випадок терористичних актів на території Німеччини.

» Але можливості подальших гармонізованих і скоординованих підходів варто вивчити, особливо для відновлення України.

» Ці підходи можуть включати:

- Перестраховальний захист у великих приватних перестраховиків або інші форми об'єднання ризиків.
- Додаткові (часткові) державні гарантії та/або офіційна підтримка страхової премії.

3.3 Державно-приватне партнерство (2/2)

» Однак, викликає ряд дуже складних питань, як, наприклад, наступне:

- Який інструмент використовується в який період часу: під час війни та/або в процесі післявоєнної відбудови?
- Яка цільова група для якого інструменту: Внутрішні інвестори та/або іноземні інвестори?
- Які види ДПП можуть бути створені?
- Які інструменти можуть бути залучені до ДПП, а які потребують розширення або створення нових?
- Хто є зацікавленими сторонами для ДПП?
- Які координаційні механізми необхідно узгодити для ДПП?
- Яка інституція необхідна для моніторингу?

➤ **Окрім варіантів розширення, другим важливим кроком для економіки України може стати розвиток нових міжнародних схем**

➤ **Перестраховання, інші форми об'єднання ризиків та суверенні гарантії можуть бути включені до таких підходів**

4. Висновок

- » Схеми страхування інвестицій - давно визнаний інструмент захисту інвестицій від політичних ризиків
- » Однак, ризики, спричинені війною, майже не покриваються існуючими державними та приватними схемами
- » Тому першим важливим кроком було б розширення існуючих державних та приватних схем
- » Для інвестицій під час війни в Україні варто розглянути схеми, що виходять за рамки існуючих, наприклад, державно-приватне партнерство
- » Одна з пропозицій може включати пакетні пропозиції державних гарантій з приватним страхуванням активів або багатства, включаючи приватне часткове перестраховування.
- » Таким чином, скоординований підхід в рамках ЄС та, можливо, інших країн підтримає довгострокову реконструкцію України.

Про Німецьку економічну групу

Німецька економічна група, що фінансується Федеральним міністерством економіки та енергетики Німеччини, консультує уряди України, Білорусі, Молдови, Грузії та Узбекистану з питань розробки і вдосконалення економічної політики та сталого розвитку економіки. Крім того, в рамках проєктів також працює в інших країнах за обраними темами. Реалізація проєктів доручена консалтинговій фірмі Berlin Economics.

*Консультативна діяльність у Білорусі наразі призупинена.

КОНТАКТ

Гаррі Полушкін, керівник проекту в Україні

poluschkin@berlin-economics.com

Німецька економічна група

c/o BE Berlin Economics GmbH Schillerstraße 59 | 10627 Berlin Tel: +49 30 / 20 61 34 64 0 info@german-economic-team.com www.german-economic-team.com

З нашими публікаціями можна ознайомитися за посиланнями

<https://www.german-economic-team.com/ukraine>